

Vänsterpartiets kommunpolitiska handlingsprogram 2022–2026

Ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund

Detta är Vänsterpartiet Umeås kommunalpolitiska program för perioden 2022–2026. Vi presenterar här den politik vi vill föra under den kommande mandatperioden i Umeå kommun. Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Dessa grundvärderingar genomsyrar all vår politik. Idag spelar det stor roll var du bor, vilken klassbakgrund du har, vilken hudfärg du har och vilket kön du tillhör för dina möjligheter i livet. Vi vill inte att det ska vara så. För oss är politikens grundläggande uppgift att utjämna klyftorna i samhället genom att omfördela makt och resurser samt skapa förutsättningar för alla människors rätt till frihet och ett bra liv. Vi tror på människans och politikens kraft att förändra - samhället förändras genom att vi tillsammans organiserar oss. Vi vill ha ett jämlikt, solidariskt och hållbart Umeå där alla ska kunna känna hopp inför framtiden.

Vår utgångspunkt är att välfärden är samhällets ansvar och ska ägas gemensamt och styras demokratiskt. En förutsättning för att Umeå kommun effektivt ska kunna planera för vård och skola efter behov, är att privatiseringarna upphör och att den fria etableringsrätten avskaffas. Dagens vinstjakt dränerar kommuner på pengar, och ökar ojämlikheten mellan stad och land. Vinster ska inte gå att plocka ut ur skattefinansierad verksamhet. Det är stöld. Överskott ska istället ska gå till mer personal och högre kvalitet.

Många kommuner står idag inför stora utmaningar när det gäller att möta de behov som finns. Umeå kommun är inget undantag. För att kunna vända denna utveckling krävs en ökad omfördelning från rika till fattiga. Så länge staten inte tar ansvar för denna situation måste vi göra det på kommunal nivå. Av denna anledning kan det vara lämpligt att höja kommunalskatten under mandatperioden för att kunna bibehålla kvaliteten i Umeås välfärd. Samtidigt måste betydande investeringar göras inom välfärd, skola och bostadsbyggande för att skapa det samhälle vi tycker att Umeåborna förtjänar.

Vänsterpartiets politik bygger på ett feministiskt synsätt. Det innebär att vi ser och erkänner att det finns en könsmaktsordning som systematiskt gynnar män. Män har större makt än kvinnor att forma samhället och sina egna liv. Könsmaktsordningen samverkar även med andra faktorer såsom exempelvis klass, ursprung och sexuell läggning. Med den vetskapen kan vi agera för att förändra. Eftersom könsmaktsordningen skär igenom hela våra liv, från födsel till död måste vi driva feministiska frågor i alla politiska områden. Allt från löner i

kvinnodominerade yrken, feministisk samhällsplanering, en värdig äldreomsorg oavsett plånbok till utrotandet av mäns våld mot kvinnor. Vår uppgift är att krossa könsmaktsordningen.

Kampen mot rasism måste föras på flera nivåer: mot strukturell rasism och diskriminering, mot uttalat rasistiska grupper och partier, mot rasistiska tendenser i etablerade partiers politik, mot ökande klasskillnader och för en generell välfärdspolitik som omfattar alla kvinnor och män – invandrade som infödda. Det antirasistiska arbetet kan inte bedrivas som enskilda projekt. Om vi ska nå en varaktig förändring så måste vi prata med de utsatta grupperna och inte bara om dem. De mest utsatta grupperna i samhället måste stärkas och de vet själva bäst vad de behöver.

Vi ser förändringen av vår miljö och vårt klimat som vår tids ödesfråga och situationen är akut. Det är vår mänskliga aktivitet och livsstil som har orsakat både den globala uppvärmningen och miljöförstörelsen, som med råge överskrider naturens gränser. Det är i första hand de rika länderna och kapitalets vinstjakt som driver på den negativa utvecklingen. All vår politik måste därför syfta till att våra klimat- och miljömål uppfylls. Ekologisk och klimatmässig hållbarhet måste gå hand i hand med social och ekonomisk hållbarhet.

Umeå kommun ska vara ett föredöme som arbetsgivare

All tillgänglig forskning visar att inflytande över arbetets organisering är av stor betydelse för motivation och välbefinnande på arbetsplatsen. Åtgärder i den här riktningen kan på allvar göra skillnad när det handlar om ohälsa i arbetslivet, höga sjuktal och långtidssjukskrivningar – något som är särskilt angeläget i de traditionellt kvinnodominerade omsorgsyrkena. Som Umeås största arbetsgivare har kommunen möjligheten att ta ett första steg, och på så vis försöka styra spelplanen, mot arbetsplatsdemokrati. Tillsammans med facket vill vi i ett första steg se över hur anställdas inflytande kan öka i frågor som rör arbetstid, bemannings- och anställningsfrågor och arbetets organisering. För att göra verklighet av förslagen kan det behövas omställningsstöd i form av projektmedel rörande exempelvis schemaläggning, arbetsmiljö, och annat som de anställda själv beslutar. Därför ska kommunen inrätta en personalfond, för att kunna finansiera genomförandet av projekt sprungna ur de anställdas önskemål.

- Arbetsplatsdemokrati ska införas för att öka personalinflytande.

År 1919 beslutade riksdagen om åtta timmars arbetsdag, och ungefär 50 år senare kom femdagarsveckan. Genom den tekniska utvecklingen under de dryga 50 år som gått sedan den senaste arbetstidsförkortningen, producerar samhället mer än någonsin per arbetare. Samtidigt tvingas delar av kommunens anställda slita sönder sina kroppar, vilket resulterar i sjukskrivningar och förtidspensioner. Det är dags att den historiska produktivitetssökningen kommer de med tuffast arbete till dels. Umeå kommun ska därför gå före med

arbetstidsförkortningar för de arbetsgrupper som idag har de mest krävande jobben. Ett sätt att minska arbetsbördan inom äldreomsorgen kan vara 3–3-modellen, kombinerat med inflytande över schemaläggningen. I andra fall så ska sextimmarsdag – med bibehållen lön – vara målet.

- Alternativa schemalägningsmodeller ska kunna införas enligt personalens önskemål.
- Arbetstiden ska förkortas, med målet att införa sex timmars arbetsdag.

Den historiska diskrimineringen gentemot yrken som domineras av kvinnor har lett till en situation där dessa yrken avlönas betydligt lägre och har sämre förmåner, än andra yrken med liknande svårighetsnivå och utbildningskrav. Umeå kommuns värdering av arbete måste i mycket högre utsträckning utgå från det ansvar de anställda har, snarare än de nivåer en skev marknad har skapat. I kommande löneförhandlingar ska kommunen prioritera lågavlönade.

Umeå kommuns politikerarvoden är orimligt höga. Vi menar att politiker ska ha liknande löner, pensionsvillkor och andra förmåner som de medborgare de ska företräda.

- Värdediskriminering ska bekämpas genom låglönesatsningar.
- Arbetvillkor och personalförmåner ska vara likvärdiga för kommunens alla anställda.
- Arbetskläder och arbets skor ska bekostas av arbetsgivaren.
- En heltidsarvodering ska motsvara 80% av inkomstbasbeloppet.

I vissa fall, där kommunen saknar egen kompetens, kan det vara berättigat att upphandla tjänster. Eftersom vinnande upphandling oftast är synonymt med lägst pris, innebär det att företagen som vinner riskerar ha dåliga arbetsvillkor för sina anställda. För personalintensiva tjänster handlar det oftast om låga lönekostnader. För att motverka olika former av lönedumpning måste kommunen ställa höga krav vid upphandlingar, så att de kommunala personalpolitiska målen även gäller för den upphandlade personalen – inte minst genom att säkerställa att företagen har kollektivavtal. Därför ska Umeå kommun, likt Malmö, implementera Vita jobb-modellen.

Det ska finnas säkra vägar för alla kommunanställda, oavsett anställningsform, att anmäla missförhållanden utan att det påverkar anställningstrygghet eller löneutveckling. Anställda som utför tjänster åt Umeå kommun i ett upphandlat eller kommunalt företag måste också kunna utnyttja samma externa visselblåsarfunktion som de kommunalt anställda. Samma rätt till heltid som har beslutats för kommunens anställda ska gälla de som arbetar på uppdrag av kommunen.

- En extern visselblåsarfunktion ska inrättas för anställda och medborgare.
- Fullvärdiga kollektivavtal ska vara ett krav vid upphandling.
- Vita jobb-modellen ska implementeras.
- Om det är lämpligt ska personalövertagande säkerställas då tjänsteutförare byts ut.

Samtidigt som fast anställda inom omsorgen upplever att deras arbetsförhållanden försämrats dras kommunen med stora kostnader för visstidsvikariat. Den kostnad som visstidsvikariaterna för med sig hade istället kunnat användas för att överanställa fasta anställningar med goda arbetsvillkor.

För de som genomgått omvårdnadsprogrammet eller kommunens vård- och omsorgsutbildning ska det finnas möjlighet till fast anställning hos kommunen. Det finns idag en brist på undersköterskor, vilket skapar en hög arbetsbelastning för de som är anställda idag. Därför måste kommunen erbjuda möjligheter för utbildning i tjänsten – särskilt undersköterskeutbildning – för att säkra den kompetens som behövs och samtidigt skapa utvecklingsmöjligheter i kommunen.

- Vårdbiträden ska erbjudas undersköterskeutbildning i tjänsten.

En jämlik skola och förskola

Kvaliteten och tillgängligheten behöver öka i hela utbildningssystemet, från förskola till universitet och yrkeshögskola. Skolans uppdrag måste stärkas som en helhet. Det gäller särskilt skollagens krav på utveckling av livslång lust att lära, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt utveckling av eleverna till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

Elever och personalens arbetsmiljö

Förskola, särskola och skola ska ge barn och elever det stöd och stimulans som behövs för att ta emot, inhämta och söka kunskap. Hela utbildningsväsendet ska vara fritt från vinstintressen och möjligheten att ta ut vinster från skola, särskola och förskola bör tas bort genom lagstiftning. Resurserna ska i stället gå till mer personal, höjda löner och bättre kvalitet. Idag är ungefär 75 % av lärarna i grundskolan kvinnor, som trots sin långa utbildning inte har tillräckligt bra löner. I Lärarförbundets ranking av löner har Umeå kommun plats 282 av 290. Umeå måste kunna bättre än så.

- Lönerna för lärare och skolpersonal ska höjas.
- Privatiseringen av välfärden ska upphöra genom förbud för vinster i välfärden och en avskaffad fri etableringsrätt för skolor.

Elever och personalens arbetsmiljö bör förbättras genom mindre klasser och en satsning på lokaler där elever och pedagoger trivs. Det är idag över tio år sedan kommunfullmäktige fattat beslut om målet att i snitt ha 15 barn per förskolegrupp, men verkligheten har gått åt motsatt håll. Färre kollegor och ökade administrativa uppgifter skapar stress och tar tid från det pedagogiska arbetet.

- Det ska vara högst 15 barn per förskolegrupp.
- Minska klasstorleken i grundskolan.
- Lärarna ska ges mer tid till pedagogiskt arbete.

För- och grundskolenämnden tillsammans med gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ska inrätta ett resurscentrum för genus och jämställdhet för hela utbildningsområdet. Syftet med ett sådant resurscentrum skulle vara att stödja och utveckla arbetet för jämställdhet och motverka alla former av diskriminering på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck,

etnisk tillhörighet, religion och annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Det krävs satsningar inte bara på undervisning utan också på elevhälsa, specialpedagoger, fritidsverksamhet och socialt stöd. Alltför många barn far illa idag och den psykiska ohälsan bland unga är utbredd, särskilt bland tjejer. Idag finns Hälsa, Lärande, Trygghet (HLT)-modellen i för- och grundskola för att förbättra samverkan mellan hem, skola och primärvård. En liknande modell behöver utvecklas för gymnasieskolan.

- Inrätta ett resurscentrum för genus och jämställdhet.
- Hälsa Lärande Trygghet (HLT)-modellen ska införas i gymnasieskolan.

Stärkt social sammanhållning och minskad segregation

Det främsta skälet till att Sverige har skattefinansierad skola är att alla ska ha en rätt till en likvärdig utbildning. Skolan måste kompensera för att människor är olika och har olika förutsättningar för inläring. Stöd ska möjliggöra att alla elever kan delta, förstå och tillgodogöra sig undervisningen. Kommunen bör satsa mer på speciallärare och lärare i svenska som andraspråk för att kunna nå målet att alla elever ska kunna läsa, skriva och räkna när de lämnar årskurs tre. Se till att eventuella utredningar av elevers behov kan göras så tidigt som möjligt under lågstadiet, så att stöd kan sättas in i tid. Tidiga satsningar i grundskolan gör lovskola och extra år överflödiga.

Fritidshemmen är en del av skolväsendet med uppdrag att stimulera barns utveckling och lärande, samt att erbjuda en meningsfull fritids med rekreation. För barn som lever i utsatta miljöer har fritidshemmen en särskilt stor betydelse. Tillgången till den skolbarnomsorg som fritidshemmen erbjuder för därför inte begränsas av vårdnadshavarnas ekonomiska förutsättningar. Fritidshemsverksamheten har under en längre tid försämrats med allt större elevgrupper, sänkt personaltäthet och brist på lämpliga lokaler.

- Satsa på speciallärare och utredningar i grundskolan för att elever ska få rätt stöd i tid.
- Personaltätheten ska ökas på fritidshemmen.
- Kompetenscentrum för flerspråkighet ska utökas.

Friskolorna agerar på en marknad där elever ses som kunder och utbildning som en vara. Dessa skolor tjänar pengar genom att ha större undervisningsgrupper och betala lägre löner till lärare. Det innebär att eleverna riskerar att få sämre utbildning och missvisande betyg. Samtidigt så ska friskoleelevernas betyg jämföras med andras vid antagningar till universitet eller på anställningsintervjuer. Forskningen visar idag att elever från friskolor presterar sämre när de pluggar på universitetet jämfört med elever med likvärdiga betyg från kommunala skolor.

Friskolor kan välja sina elever genom att exempelvis ge förtur till de som "stått längst i kö", något som bara de mest resursstarka föräldrar gör flera år i förväg. Resursstarka elever väljer skola utifrån sina föräldrars utbildningsnivå och undviker lågstadiumprogram. Resurssvaga elever blir förlorare, samlade i kommunala skolor i mindre populära områden och utanför tätorterna. För att motverka denna segregation måste det fria skolvalet avskaffas. I

kommunen kan vi motverka utvecklingen genom att låta resurstilldelningen mellan olika skolor ta hänsyn till elevernas behov.

- Resurstilldelningen ska användas för att utjämna skillnader mellan skolor.

De senaste åren har undervisningen för ungdomar, unga vuxna och vuxenskoleelever under perioder flyttats till hemmet, där livssituationen kan se väldigt olika ut. Trångboddheten i Umeå är välkänd, likaså att det är skillnad i hur snabb internetuppkoppling som våra elever har råd med. En jämlik skola måste fokusera på att ge extra stöd till elever som inte haft samma förutsättningar att klara av distansstudier.

Kommunalt ansvar för kompetensförsörjning

Umeå kommun har en viktig roll i att både förse den starkt växande arbetsmarknaden i regionen med arbetskraft och att så långt det är möjligt erbjuda ett varierat utbud av program och inriktningar inom såväl gymnasieskolan som vuxenutbildningen. Detta försvåras av den fria etableringsrätten för friskolor, som leder till att dessa skolor kan välja att överetablera populära program. Under den gångna mandatperioden har majoriteten upprepade gånger drivit igenom budgetar som lett till nedskärningar inom vuxenutbildningen. Vi vill vända denna utveckling.

- Vuxenutbildningen ska få mer resurser.

Gemensamt ägande istället för marknadslösningar

Det är billigare för kommunen att själv bygga och äga sina egna lokaler än att hyra av privata fastighetsägare. Det beror på att kommunen kan låna billigare än privata aktörer och sedan kan nyttja lokalerna till självkostnadspris istället för att som ett privat bolag skulle behöva göras ta ut en vinst. Den mellanskillnaden kan kommunen istället lägga på att till exempel betala av på lånet och på så sätt minska sina löpande kostnader.

- Kommunen ska bygga och äga sina skollokaler.

Välfärd och omsorg för jämlika och jämställda levnadsvillkor

Förebyggande arbete och samverkan för långsiktig social hållbarhet

En viktig del i arbetet för en socialt hållbar utveckling är de tidiga och förebyggande insatserna. Krav på effektivitet och kostnadsbesparingar har idag medfört att socialtjänstens förebyggande arbete alltför ofta bortprioriteras. Förebyggande socialt arbete minskar såväl sociala problem som lidande och är i längden samhällsekonomiskt lönsamt. Det handlar till

exempel om elevhälsa, familjecentraler, uppsökande verksamheter för ungdomar, och öppna träffpunkter för äldre. Som en konsekvens av att Umeå kommun år efter år har skurit ned inom socialtjänsten har det förebyggande arbetet blivit lidande.

- Det förebyggande sociala arbetet ska ges utökade resurser och prioriteras.

För att det sociala arbetet i Umeå ska fungera är det viktigt att det finns en fungerande samverkan mellan olika verksamheter såsom skola, socialtjänst, föreningsliv, stadsplanering etc. En fungerande samverkan kan bidra till mer effektiva insatser och till att insatser kommer till stånd tidigare. Det kan också höja kvaliteten och träffsäkerheten när kompetenser från olika professioner, discipliner och kunskapsområden tas tillvara. En välfungerande samverkan förutsätter att alla professionella som möter den enskilde samarbetar och kommunicerar. Många äldre och personer med funktionsnedsättningar har till exempel behov av insatser från flera medicinska specialiteter, därför är samordningen med regionen viktig och måste fungera väl.

- Samverkan och samordning mellan olika verksamheter ska förbättras i syfte att stärka det sociala arbetet.

Äldreomsorg av god kvalitet

Coronapandemin 2020–2022 visade tydligt hur äldreomsorgen i hela landet hade eftersatts och underfinansierats under många år. Umeå kommun var inget undantag och det var uppenbart hur illa rustad verksamheten var, med för få medarbetare och brist på rätt kompetens. Det krävs mer resurser för att komma till rätta med de brister, dåliga arbetsförhållanden, och den underbemanning som nu råder. Kvaliteten på omsorgen ska vara styrande, inte kostnaderna. Möjligheten till omsorg ska inte begränsas av den äldres ekonomi.

- Avgifter inom äldreomsorgen ska vara låga och trygghetslarm avgiftsfritt.

Hemtjänsten i Umeå har privatiserats genom att Lagen om Valfrihet (LOV) har införts. Det har lett till otrygghet för de äldre, försämrade arbetsvillkor för personalen, svårigheter att följa upp de privata hemtjänstföretagen och stora kostnader för kommunen. Kommunens hemtjänst behöver rustas upp och bli bättre. Dessvärre gör LOV-företag att pengar som kunnat gå till satsningar istället måste användas till att lappa och laga administrativa problem som uppstått då kontrollen över verksamheten gått förlorad. Äldre ska känna sig trygga med hemtjänsten genom att själva få styra de dagliga insatserna mer, och slippa möta ny personal hela tiden. Kontinuiteten ska vara god och personalen ha rätt kompetens.

- Avskaffa LOV inom hemtjänsten.
- Privatiseringen av välfärden ska upphöra genom förbud för vinster i välfärden, och en avskaffad fri etableringsrätt för vårdbolag.
- Kontinuiteten i hemtjänstbesöken ska öka och de äldre ska kunna styra insatserna mer.

Digitalisering och välfärdsteknik är en nödvändighet för att möta ökade behov i välfärdens verksamheter, men ska inte användas för att kompensera för nedskärningar och personalbrist. Den mellanmännsliga kontakten har ett egenvärde och måste bevaras i omsorgen, därför är det viktigt att det finns tillräckligt med utbildad personal att tillgå. För att locka fler att jobba inom omsorgen behöver arbetsvillkoren bli bättre, personalens inflytande över exempelvis schemaläggning öka, och en del grupperns löner höjas. Alla anställda inom vård och omsorg behöver en grundutbildning, kontinuerlig fortbildning och tillgång till handledning. Behovet av utbildad arbetskraft inom vården och omsorgen är stort. Fortbildning ska därför kunna genomföras på betald arbetstid.

- Heltidsmättet för nattpersonal ska sänkas till 30 timmar.
- Sex timmars arbetsdag ska införas stegvis inom omsorgen.
- Grundbemanningen inom äldreomsorgen ska öka.
- Fortbildning på betald arbetstid ska erbjudas för vårdbiträden och undersköterskor.

Socialtjänsten ska vara ett finmaskigt skyddsnät

Många socialsekreterare har idag en tuff arbetssituation med hög arbetsbelastning och personalomsättningen är stor. Socialtjänstens resurser måste stärkas så att socialsekreterare får bättre möjlighet att göra professionella bedömningar. Då kan stödet bli bättre till dem som har de största behoven.

- Förbättra arbetsmiljön och öka antalet socialsekreterare inom socialtjänsten.

De sociala verksamheterna behöver satsa på kontinuerlig kompetensutveckling inom bland annat HBTQI, genus och rasism. Därtill behöver tillgången till språk- och ämneskompetenta tolkar garanteras för de som behöver det. Dessa aspekter är en förutsättning för medborgarnas rättssäkerhet och jämlikhet i kontakt med myndigheten. Representation inom myndigheten, och hos kommunen i stort kan även vara en viktig faktor för att öka vissa grupperns tillit. Kommunen som helhet skulle därför gynnas av att öka andelen underrepresenterade grupper bland politiker och kommunanställda. Det vore därför lämpligt att till exempel språk- och kulturkompetens ses som en merit vid anställning av personal inom Umeås socialtjänst. Klagomål från enskilda och kritik från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) alltid följas upp som en del i det systematiska kvalitetsarbetet.

- Kompetens om rasism, genus och HBTQI ska stärkas.
- Tillgång till tolk ska garanteras för de med behov, i mötet med socialtjänsten.

Rätt hjälp och stöd ska sättas in vid rätt tillfälle, allt för ofta kommer insatser till barn och deras föräldrar alldeles för sent. För att undvika att barn far illa behöver det uppsökande arbetet och tidiga insatser fungera och till exempel familjerådgivning och annat föräldrastöd behöver utvecklas. För barn och ungdomar ska hemmaplanslösningar användas i första hand, placeringar ska ses som en sista utväg. För barnens skull behöver socialtjänstens samarbete med barnens omsorgsgivare fungera väl. Socialtjänsten ska därför arbeta med

förtroendeskapande åtgärder, särskilt gentemot grupper som ofta har lågt förtroende för socialtjänsten.

- Uppsökande arbete och tidiga insatser ska utvecklas.
- Socialtjänsten ska arbeta på ett sätt som gör att både enskilda och samhället i stort har stort förtroende för verksamheten.
- Umeå kommun ska tillsammans med Region Västerbotten starta upp egna HVB-hem.

Försörjningsstödet måste utformas så att det inte har en stigmatiserande effekt. Barnfamiljer ska därför fortsättningsvis få extra stöd för till exempel barnens fritidsaktiviteter. Om riksdagen ökar stödet till barnfamiljer ska normen höjas, så att även personer som uppbär försörjningsstöd ska få del av det ökade stödet. En extra utbetalning inför jul borde ske till de som långvarigt mottagit försörjningsstöd, det vill säga i tio månader eller mer.

- Ett förbud mot vräkningar av barnfamiljer ska införas i Umeå kommun.
- Försörjningsstödet till barnfamiljer ska höjas.
- En extra höjning av försörjningsstödet med 20 % till barnfamiljer under sommarmånaderna ska införas.
- En extra utbetalning om 2 000 kronor ska ske inför jul till de som långvarigt mottagit försörjningsstöd.

Missbruksvård

Beroendesjukdomar är ett folkhälsoproblem, och kampen mot missbruk ett samhällsansvar. Kommunen bör på alla sätt verka för att människor inte fastnar i missbruk och att de som gjort det får professionell hjälp och vård. Rätten till vård får inte ifrågasättas, och de som har ett pågående missbruk ska få vård och insatser från kommunen utifrån sina individuella behov. Kvinnor som lever i missbruk ska få möjlighet till behandling i grupper med enbart kvinnliga deltagare och behandlare. Ett angeläget område är stöd till missbrukares anhöriga, inte minst till barnen. Socialtjänsten och sjukvården ska stödja och samarbeta med brukarorganisationer och självhjälpgrupper.

- Alla invånare ska ges stöd för att komma ur eller minska sitt missbruk.
- Barnfamiljer där en eller båda föräldrarna har missbruksproblematik ska erbjudas samutredningar.
- All missbruksrådgivning och behandling ska vara kostnadsfri.

Personer med funktionsnedsättning

Samhället ska planeras enligt principen om universell utformning och vara tillgängligt för alla. Personer med funktionsnedsättning har ofta sämre livsvillkor än andra när det gäller bland annat inkomst, utbildningsnivå och tillgång till bostäder och arbete. De är ofta beroende av stöd från samhället för att kunna leva ett självständigt liv, men får inte alltid det inflytande över insatserna som de ska ha rätt till. De äldre och personer med funktionsnedsättningar som är i behov av omsorg, ska ges möjlighet att vara delaktiga och ha

inflytande över valen av insatser och stöd de ska få. Insatserna måste i större utsträckning än idag anpassas efter varje individs behov. Socialtjänstens verksamheter ska därför öka brukarinflytande, både genom dialog i det dagliga arbetet och genom att systematiskt efterfråga vad de som är i behov av omsorgen tycker.

- Varje individ ska ges ökat inflytande och medbestämmande över de insatser hen är i behov av.
- Habiliteringsersättningen ska dubbleras.
- Antalet fritidsresor med färdtjänst ska öka – det ska även flexibiliteten när det gäller tid och framförhållning för dessa.

Våld

För att kvinnor och män ska kunna ha samma makt och inflytande över samhället och möjligheten att forma sina egna liv måste mäns våld mot kvinnor och hedersförtryck upphöra. Våldet påverkar även barnen och har en direkt betydelse för deras hälsa och välbefinnande. Socialtjänsten har ett lagstadgat ansvar att agera, men många av de insatser som görs på det här området utförs exempelvis av Kvinnojouren, Tjejjouren och Stadsmissionen. Dessa verksamheter behöver veta att de får en långsiktigt stabil finansiering, och hjälp med att hitta lämpliga och tillräckligt stora lokaler.

För att förebygga våldet behöver insatser göras tidigt. Förebyggande arbete är centralt för att motverka att pojkar dras in i machokulturer där skadligt beteende biter sig fast. Ett hem fritt från våld, en bra skola, och deltagande i föreningsliv är exempel på områden som kan bidra till att rådande maskulinitets- och våldsnormer ifrågasätts och byts ut.

- En långsiktig och trygg finansiering för Kvinnojouren, Tjejjouren, Centrum mot våld och Stadsmissionen ska tillgodoses.
- Tillgången till ändamålsenliga lokaler för Kvinnojouren, Tjejjouren, Centrum mot våld och Stadsmissionen ska tillgodoses.
- Våldsutsatta kvinnor och barn ska garanteras plats på skyddat boende.
- Resurser till förebyggande arbete mot macho- och hederskulturer på skolor och föreningar ska öka.

Meningsfull och tillgänglig fritid och kultur

Främjandet av ett starkt föreningsliv och civilsamhälle är inte bara positivt för medborgarnas självförverkligande, det är även viktigt för demokratin då det gör att människor från olika bakgrunder möts, ökar den mellanmännsliga tilliten och utgör en grund för invånarens organisering. Föreningar och medborgarinitiativ kopplade till kultur och fritid ska ges goda

ekonomiska förutsättningar att både verka och utvecklas, så att alla får en reell möjlighet att kunna ta del av ett starkt kultur-, idrotts- och friluftsliv.

- Stödet till kultur- och föreningslivet ska höjas och räknas upp regelbundet.
- Lokala och folkliga initiativ ska uppmuntras och stöttas.

Tillgången till kultur, idrott och friluftsliv är inte jämlik. Att ha tillgång till aktiviteter och utrustning nära hemmet, anpassade för olika funktionsvariationer, till en gratis eller mycket låg kostnad, är ett sätt att öka tillgängligheten. Det ska även finnas goda möjligheter till att spontant ta del av kultur- och fritidsaktiviteter genom exempelvis drop-in verksamheter och generösa öppettider. Detta är särskilt viktigt under skolloven, för att kunna möta alla barn och ungdomars behov. I de fall där det inte är möjligt att i närområdet erbjuda en viss aktivitet kopplad till kultur eller fritid ska det vara gratis för unga att resa med kollektivtrafiken.

För att främja ett mer jämställt deltagande är det också viktigt med en rättvis resursfördelning och satsningar som möjliggör för tjejer att fortsätta idrotta i tonåren i samma utsträckning som killar. Kommunen ska verka för ett jämställt föreningsliv, bland annat genom att killar respektive tjejer ska ges möjlighet att ägna sig åt kultur- och fritidsaktiviteter inom de områden där de idag är underrepresenterade.

- Det ska öppnas en fritidsbank på Ersboda.
- Satsningar ska göras på fria lovaktiviteter för barn och unga, i kommunal eller föreningsdriven regi.
- Satsningar ska göras för att öka tjejers deltagande i fritidsaktiviteter under tonåren.
- Kollektivtrafiken ska vara väl utbyggd för barn och ungdomar till och från kultur- och fritidsaktiviteter.

Eftersom civilsamhället inte alltid kan möta medborgarnas behov av en meningsfull fritid, måste det finnas välfungerade kommunala verksamheter som möter upp, genom bland annat kulturskola och fritidsgårdar. Fritidsgårdarnas öppna verksamhet syftar till att under fria former underlätta och ge utrymme åt människors möten, och är platser där ungdomar kan ingå i samhällsgemenskapen, stärkas och tillåtas driva sina egna frågor. I Umeå ska det finnas fritidsgårdar i varje stadsdel, inklusive i centrum. Kulturskolan är en möjlighet för unga att kunna utbilda sig inom och möta nya kulturella och konstnärliga uttryckssätt. Kulturskolans verksamhet ska erbjuda en mångfald inom ämnen, utan kostnad för deltagande.

Det fysiska biblioteket är en viktig mötesplats där människor med olika bakgrund och förutsättningar möts och tar del av kunskap, litteratur och kultur. I samband med att nya områden planläggs, måste stadsdelsbibliotek beredas plats.

- Det ska finnas en fritidsgård i varje stadsdel, inklusive centrum.
- Kulturskolan och fritidsgårdarna ska vara avgiftsfria.
- Tillgången till stadsdelsbibliotek ska säkerställas vid planering av nya bostadsområden.

Lokalbrist är tyvärr ett vanligt problem för både kultur- och idrottsföreningar. Likt stadsdelsbiblioteken, måste planeringen av centrum och bostadsområden i stad och landsbygd

inkludera lokaler för idrott- och kulturverksamheter, vilket med fördel kan ske i samarbete med skolan. Därutöver ska bostadsområden planeras med en närhet till grönområden lämpade för friluftaktiviteter.

Att kommunen planerar för egna lokaler ökar inte bara tillgängligheten utan är i längden ett mer kostnadseffektivt alternativ än att teckna långa, dyra och ekonomiskt oansvariga kontrakt med näringslivet. Umeå kommun ska därför inte genomföra utförsäljningar av befintliga lokaler för kultur och fritid.

Kulturen ska också ha en plats i vardagen, bland annat i form av konstnärlig gestaltning av offentliga platser och verksamheter. Kommunen ska ta ansvar för konsten i de offentliga miljöerna, genom att tillämpa enprocentregeln – en procent av byggkostnaderna ska gå till utsmyckning – vilket också ökar möjligheterna att kunna leva på ett konstnärligt arbete.

- Fler kommunala lokaler ska öppnas för föreningsverksamhet och spontanutövande i bostadsområdena.
- Stadsdelsbibliotek ska inkluderas vid byggnation av nya områden.
- Umeå kommun ska tillämpa enprocentregeln vid byggnationer.

En hållbar kommun för miljön och klimatet

Aktiv kommunal klimatpolitik

Människan och kapitalismens inverkan på klimatet är global, men det går att göra mycket på lokal nivå. Alla vi som bor i Umeå har ett ansvar för vår klimatpåverkan. Därför måste vi dra vårt strå till stacken för att minska vår negativa påverkan på klimatet. Klimatomställningen och kostnaderna för den är dock inte först och främst ett individuellt ansvar. Det är en uppgift för samhället, där ansvaret och kostnaderna för omställningen ska fördelas rättvist. Utsatta grupper ska inte tvingas ta oproportionerligt stor andel av kostnaderna.

På ett övergripande plan vill vi att miljö och klimat ska sätta ramarna för kommunala beslut genom ordentliga klimatberäkningar. Det innebär också att kommunen måste vara beredd att omvärdera och ompröva redan fattade beslut om de strider mot klimat- och miljömål. Ett viktigt hjälpmedel i detta arbete är en koldioxidbudget som sätter gränser för vilka utsläppsnivåer som är hållbara. Tack vare ideella krafter finns redan en sådan budget, framtagen av forskare vid Uppsala universitet.

- Kommunen ska göra klimatberäkningar och använder koldioxidbudget för beslut, byggnationer och översiktsplaner.
- Beslut som motverkar klimat- och miljömål ska omvärderas och omprövas.

Den biologiska mångfalden ska värnas. Det kan ske med fler stadsnära naturreservat, grönområden och gröna korridorer. Kommunen bör tillämpa den så kallade 3-30-300-

modellen, det vill säga att det ska finnas tre träd till varje hem, 30 % täckning från trädkronor i varje kvarter och högst 300 meter till varje grönområde.

Att genomföra en bra kommunal klimatpolitik kräver resurser. En kommunal klimatfond ska inrättas för att hjälpa till att delfinansiera nämndernas klimatåtgärder. Det behövs även en trygg och långsiktig budgettilldelning för genomförandet av framtagna åtgärder, vad gäller personalresurser, investeringsmedel, drift och underhåll. De kommunala bolagen är viktiga aktörer i omställningsarbetet och bör användas för att på utvecklingen. Vakin – det kommunala vatten- och avloppsbolaget – ska få i uppdrag att intensifiera arbetet med reducering av giftiga ämnen, såsom läkemedel, hormonstörande ämnen med mera. Vid nyproduktion av kommunala lokaler samt lägenheter hos Bostaden ska grund, stomme och andra byggmaterial ha så låg klimatpåverkan som möjligt.

Umeå Energi har tillsammans med andra kommunala bolag och Umeå kommun en unik möjlighet att utveckla Dåva-området till ett föredöme i ett cirkulärt samhälle. slamförbränning, avfallssortering, infångande av biogen koldioxid, utreda möjligheten med CCU, dvs förädlandet av den infångande koldioxiden, områden för solenergi-parker, utreda vindförhållanden inom kommunen för etablering av vindkraft. Inom den kommande 4-årsperioden kommer många viktiga strategiska och investeringstunga beslut att måste tas om Umeå kommun och dess bolag ska kunna leva upp till ansvar som åligger oss om vi ska klara klimatmålen. Dessa frågor kommer ges högsta prioritet.

- Kommunen ska tillämpa 3-30-300-modellen.
- En klimatfond ska inrättas.
- Kommunala byggen ska ha så låg klimatpåverkan som möjligt.

Handel, konsumtion och matsäkerhet

Boende och besökare i Umeå behöver kunna handla mat, kläder och annat i sin vardag. Handeln kan dock organiseras på olika sätt och ske på olika platser. I stadsdelscentrum, inne i stadskärnan och i externa handelsområden. Denna planering måste ta hänsyn till handelns påverkan på klimatet. Därför ska expansionen av nya externa handelsområden upphöra, istället är det dags att utveckla de befintliga externa handelsområdena genom att bygga ut det hållbara resandet till och från dessa områden.

- Expansionen av nya externa handelsområden ska upphöra.
- Möjligheterna till hållbart resande till och från handelsområden ska förbättras.

Ett samhälle som tar ansvar för klimatet ser även till återbruk och återvinning. Därför ska Viva resurs, återvinningscentralen och Returbutikens verksamheter byggas ut och göras mer lättillgängliga för alla i hela kommunen. Det ska inte behövas bil för att lämna in fungerande produkter och återvinna material som kan återvinnas.

- Möjligheterna till återbruk och återanvändning ska förbättras.
- Återvinningscentralen och Returbutiken ska göras lättillgängliga.

Matsäkerheten i Umeå måste öka. Detta är viktigt, såväl ur klimatsynpunkt som ur krisberedskapssynpunkt. Detta innebär att kommunen måste ta ansvar för att säkra konstanta eller ökade jordbruksarealer, samt att öka produktionen i regionen genom långsiktiga samarbeten och avtal med befintliga aktörer, exempelvis via upphandling. Användningen av kött och andra animalieprodukter ska halveras i kommunens måltidsservice till förmån för större andel vegetariska eller veganska rätter. I det fall kött- och animalieprodukter upphandlas ska dessa vara ekologiska och helst närproducerade. Möjligheterna för att själv kunna odla sin mat ska öka. Därför ska fler kolonilottsområden tillskapas.

- Kommunens jordbruksarealer ska öka.
- Lokal och ekologisk livsmedelsproduktion ska stöttas genom upphandling.
- Användningen av animalieprodukter ska halveras i den kommunala måltidsservicen.
- Antalet kolonilottsområden och möjligheterna för stadsodling ska öka.

Samhällsplanering för ett Umeå där alla kan leva och bo

Rätten till bostad gäller alla människor, inte bara som ett tak över huvudet, utan som ett hållbart hem över tid. Det har under lång tid varit bostadsbrist i Umeå, och byggtakten behöver snabbas på för att kunna tillgodose rätten till bostad. Många bostadspolitiska beslut tas på nationell nivå, men det finns fortfarande saker att göra på kommunnivå. Det kommunala markinnehavet är ett verktyg med vilket kommunen kan styra hur och vad som bebyggs. De inkomster kommunen får från att fördela eller sälja mark ska återinvesteras i inköp av ny mark för att behålla rådighet över hur kommunen utvecklas. Umeå kommun behöver också ta fram fler detaljplaner för bostäder, samtidigt som mängden byggklar mark måste öka.

Satsningar på allmännyttan och nybyggnation av billiga hyresrätter ska prioriteras. Allmännyttan måste också öka upprustningstakten av befintliga fastigheter – där särskilt miljonprogrammets fastigheter och studentbostäderna lidit av bristande underhåll. Sådana satsningar får dock inte ske på de befintliga hyresgästernas bekostnad. Nybyggnationer ska varken finansieras av utförsäljningar eller av höga hyror som vältras över på hyresgästerna.

- AB Bostaden ska bygga minst 250 nya hyreslägenheter per år.
- Inga utförsäljningar av allmännyttan ska ske.
- Inkomster från marktilldelning eller -försäljning ska återinvesteras i inköp av ny mark.
- Fler fördjupade översikts- och områdesplaner ska antas för de områden som kan ge störst mängd nya bostäder.
- Miljonprogramsfastigheterna och studentlägenheterna ska rustas upp.

Bostadssegregation är hela Umeås problem. Vi bor på olika platser beroende på inkomst. Detta leder till att de grupper som inte kan välja var de bor blir kvar när grupper med

möjlighet att flytta väljer andra områden. För att motverka segregation mellan och inom stads- och kommundelar ska bostäder byggas med blandade upplåtelseformer. Villor ska blandas med flerbostadshus, ägda bostäder med hyrda. Hyresrätter med rimliga hyror ska finnas i alla delar av staden, och nybyggnation ska ske i anslutning till befintlig bebyggelse. Därutöver ska försök genomföras med nya boendeformer som exempelvis kollektivhus.

Samtidigt som stads- och kommundelar ska planeras för bostäder, ska också affärer, service och arbetsplatser beredas plats. Även närhet till grönområden och natur samt omsorg om miljön ska genomsyra stadsplaneringen. Förtätning kan inte ske på bekostnad av rekreatiomsområden. Därutöver ska all stadsplanering genomföra konsekvensanalyser ur barn-, genus och tillgänglighetsperspektiv.

- Nybyggnationer ska planeras för att åstadkomma blandad bebyggelse.
- Den kommunala markfördelningen ska användas för att genomföra projekt där hyresnivåerna ska vara styrande för vem som får bygga marken.
- Varje bostadsområde ska ha närhet till affärer, arbetstillfällen, service, natur- och grönområden.

I dag domineras byggmarknaden av ett fåtal stora byggbolag, vilket driver upp priserna vid nybyggnationer. I en mer välfungerande byggmarknad finns flera mindre och lokala aktörer aktiva. Därutöver ska ett kommunalt byggherrebolag skapas, vilket tillsammans med ett kommunalt byggbolag ytterligare kan pressa ner byggnationspriserna, med lägre sluthyror som följd.

- Ett byggherrebolag för ägande- och bostadsrätter ska bildas för att bekämpa bostadsbristen och möjliggöra hållbart byggande.
- Ett allmännyttigt byggbolag för bostadsbyggande ska bildas för att få ner priserna och öka konkurrensen på byggnadsmarknaden.
- Fler små och lokala aktörer ska få bygga på kommunens mark.

Kollektivtrafik och resor

När staden växer ökar också kollektivtrafikens betydelse. Kollektivtrafiken, tillsammans med väl underhållna cykel- och gångbanor, är viktiga i bygget av en hållbar och jämlik stad. Därför ska kommunen prioritera underhållet av kollektivtrafiksträckor och gång- och cykelbanor, genom bland annat så kallad jämställd snöröjning samt utbyggnad av gång- och cykeltrafiknätet i kommundelarna. Avgifterna i kollektivtrafiken ska minska, med målet att gå mot nolltaxa för resenärerna, samtidigt som turtätheten och linjesträckningarna ska öka. För att göra Umeå till en mer jämlik stad, där plånbokens storlek inte ska påverka var man har råd att vara, ska ett första steg vara att barn och unga under 18 år ska resa gratis.

- Jämställt vägunderhåll ska prioriteras.
- Gång- och cykeltrafiknätet ska byggas ut i kommundelarna.
- Turtätheten och linjesträckningarna i kollektivtrafiken ska öka.
- Kollektivtrafiken ska vara gratis, särskilt för barn- och unga under 18 år.

Kollektiv- cykel- och gångtrafik är viktiga beståndsdelar för att minska klimatpåverkan i Umeå. Umeå kommun ska öka investeringarna i hållbara och hälsosamma transportlösningar – en kombination av gång- och cykelvägar, utbyggd kollektivtrafik och cykelsystem. Därutöver ska kommunen ta fram ett stadsutvecklingsprogram i syfte att omvandla trafikleder i Umeå för att prioritera hållbara färd sätt, samtidigt som ytterligare ytor tillgängliggörs för parker och gröna stråk. För att förbättra pendlingsmöjligheterna ska också ett pendeltåg inrättas mellan Holmsund och Umeå. Därtill ska förutsättningarna för spårvägstrafik i centrala Umeå utredas.

En konsekvens av att kollektivtrafiken idag upphandlas är att lägsta pris och företagens vinstmarginaler är överordnade busschaufförernas arbetsmiljö och arbetsvillkor, vilket också är direkt kopplat till servicenivån för resenärerna. Därför ska kommunen ska ta över driften av kollektivtrafiken. Drift i egen regi skulle, jämfört med upphandlingar med långa bindningstider, möjliggöra arbetet med långsiktiga satsningar på arbetsmiljö och förbättrad kvalitet som exempelvis tillgänglighet och bemötande. Det skulle också möjliggöra att politiska beslut får större genomslag inom verksamheten, samt säkerställa umebornas möjlighet till insyn, påverkan och ansvarutkrävande. För de anställda skulle det innebära tryggare anställningar då de inte behöver oro sig för nya arbetsgivare när upphandlingstiden löpt ut.

- Cykel- och gångtrafiknätet ska byggas ut.
- Ett pendeltåg mellan Holmsund och Umeå ska inrättas.
- Förutsättningarna för spårvägstrafik ska utredas.
- Förutsättningarna för högeffektiv kollektivtrafik – exempelvis Bus Rapid Transit – ska utredas.
- Kommunen ska återta lokaltrafiken i egen regi.

Lådcykel är ett viktigt och bekvämt alternativ till bil. Det är ett flexibelt motoriserat transportsätt som ger möjlighet att transportera bagage, varor och barn. I Umeå finns försöket med Ubike. Ubike ska byggas ut i stor skala med pooler i hela Umeå. Lådcykel används till och från hemmet, vilket gör att poolerna behöver finnas i närheten.

- Ubike ska byggas ut och finnas i fler delar av Umeå.